

Desnica v državnem zboru.

V obče priznavajo, da delovanje poslaniške zbornice na Dunaju je v narodnem pogledu neplodno; vspesno je le še v privoljevanju povečanih obkladanj narodov z raznovrstnimi davki. Takoj po otvorjenju sedanjega državnega zbora so krivili Mladočehe, kakor da bi bili oni provzročili neugodne razmere na poslaniški desnici, in kakor da bi zaradi njih osrednja vlada bližala se nemški liberalni levici. Nemški konservativci so bili s svojimi slovanskimi tovariši, kakor oficijozni listi, soglasni v tem očitaniu, in slovanska konservativna glasila so, kakor dotlej, nepretržno hvalila poleg nemških konservativcev sosebno Poljake. V poslednji čas pa je Janov obraz politiškega in parlamentarnega delovanja poljskega „Kola“ ali kluba takó svetel, da padajo njegovi žarki uže na obličja celó konservativnih življev vseh narodnostij. Čutijo se uže iz krogov konservativnih zastopnikov, da Poljaki se vedejo čudno, in da oni provzročujejo sedanje stanje, katero jim jemlje vsako nado do boljšega.

Sosebno iz tega, da se je mogel zasnovati tako imenovani klub konservativcev, in da so stopili v ta klub tudi zastopniki nekaterih slovanskih narodnostij, nadejaje se, da se kljubu novi situaciji obrne še vse na dobro, ali pa poudarjajoč, da je treba čakati, kakó se razvijejo stvari, je očitno, da med slovanskimi členi tega kluba ni bilo povoljnega principijalnega spoznanja, pridobitega iz skušenj dvojih poprejšnjih volilnih dob, od 1879 naprej.

Oni, ki so poznali Poljake ne le iz zgodovine, ampak tudi iz vsega parlamentarnega življenja avstro-ogerske in specijalno avstrijske ustavne dobe, bili so si v vsem jasni tudi gledé na razvoj sedanjega zasedanja; njim niti čakati ni nikake nove skušnje, da bi razsodili, kakó se bodo parlamentarne razmere in zveze razvijale i nadalje, dokler ne bode osrednja ta ali kaka druga vlada prisiljena, kreniti jo na drugo pot, s stremljenjem za popolnoma drugimi, ustavi dejstveno odgo-

varjajočimi cilji. Mi, kakor drugi, smo za poslednje in letos pričete volilne dobe opominjali slovanske zastopnike, da bi vlado prisilili pokazati tudi v parlamentu pravo barvo, in sicer s tem, da bi ji predložili načrt specijalnega zakona za izvršbo narodne enakopravnosti v smislu narodne avtonomije. Tega niso storili doslej, in to ni na kvar samo narodnim in državnim interesom, ampak tudi lastnemu spoznanju slovanskih zastopnikov, kolikor so si bili ali so si še nejasni glede na prave namere osrednje vlade. Čakat so šli sosebno južnoslovanski zastopniki tudi letos, a ni jim prišlo na misel, da bi storili sami svojemu čakaniu konec ravno s predloženjem tu mišljenega načrta o izvršitvi narodnostnega in jezikovnega člena sedaj veljavne ustave.

Med tem, ko so čakali, kaj in kako bo, so spuščali po svojih domačih glasilih razne in celó strupene strele na uboge Mladočehe. Z druge strani pa so ravno te Mladočehe vabili in jih še vabijo, da bi se pridružili Poljakom in klubu konservativcev.

Očitno in glasno pa bodi povedano, da po našem preverjenju ni napačniše in pregrešniše politike za interese slovanskih narodov in naše države, nego je ta, katera stremi za tem, da bi se Mladočehi izvabili v kolobar, v katerem ima prostor klub Poljakov in konservativcev.

Pravi opomin ima se staviti na nasprotno stran: Mladočehom se imajo približati ostali zastopniki slovanski in v obče taki, kateri želé spraviti poleg zunanje tudi notranjo politiko v pravi tir. Mladočehi so popolnoma nedolžni na sedanjih razmerah v državnem zboru; oni imajo jedino to lastnost, da se spominjajo pravega poklica Avstro-Ogerske in pravih potreb, katere imajo Slovani v naši monarhiji. Ako tirajo zastopniki drugih narodov in njih odlomkov in drugi činitelji drugačno politiko, ni to krivda Mladočehov, in je ravno sreča, da so še oni ostali vsaj doslej zaresen in živ opomin, da bi dobila država in monarhija zopet trdno podstavo.

Graja, katera je letela in še leti na Mladočehe, spremeni se v obeh pravih patrijotov Avstro-Ogerske in pravo mislečih Slovanov, v pohvalo, in Mladočehom se ni bati sodbe, katero bode končno govorila tudi zgodovina o avstrijskem parlamentu in njegovim sedanjem delovanju.

Slovani avstrijski, zastopniki katerih so se dali zavesti, da podpirajo doslej neslovansko politiko v državnem zboru, morajo Mladočehom hvaležni biti, da so ostali vsaj oni načelno pravi zagovorniki narodnih in državnih interesov. Iz tega pa sledi dolžnost slovanskim narodom, da delujejo kar možno in vstrajno na to, da se njih zastopniki približajo Mladočehom in da bodo v kateri obliki koli sodelovali in soglasovali z Mladočehi.

Poljakov za ta del ni poštovati, kajti oni so se izneverili Slovanstvu. Poljski klub v državnem zboru se vede takó, da zvrča celó odgovornost svojega postopanja ne na se, ampak naravnost na osrednjo vlado. Ta klub torej niti moralne odgovornosti noče sebi nakladati, in kaj to pomenja, je v večji meri dovoljeno misliti, nego pa primerno izraziti. Ta klub se je izjavil z nova še te dni, da hoče „s prosto roko“ omahovati sedaj na levo, sedaj na desno, kakor mu namigne, bolje, zaukaže osrednja vlada.

Ta klub, ki se sam odreka lastni volji ter ponižuje do slepe poslušnosti, ne more biti zaveznik samozavestnih slovanskih zastopnikov. S pomočjo poljskega kluba bi slovanski narodi, zastopani v državnem zboru, tudi nikdar ne dosegli ničesar, kar bi bilo odločilno za obstanek in razvoj teh narodov.

Ta klub ne more biti zaveznik Čehoslovanov kot naroda, ki stremi za izvršenjem svojega historičkega državnega prava. Poljski klub bi priznal po največ historičsko pravo zjedinjene Poljše, kar pa bi bilo protiaustrijsko in antidinastiško. Historičskih prav, kakor Čehoslovani, avstrijski Rusi in Hrvati, poljski klub ne more zagovarjati in zastopati. Ta klub ne more dalje zastopati narodne enakopravnosti, ker narodna avtonomija nasprotuje njegovi gospodovalnosti, s katero pritiska in tujči narodnost galiških Rusov. Jednako bi ta klub nikdar ne zagovarjal spremembe sedanje zunanje politike, da bi odgovarjala boljše interesom države in večine njenega naseljenja.

Poljski klub je vnet za protislovansko deželno avtonomijo, nasprotujočo naravnost čl. XIX. drž. osn. zakonov.

Ta klub je orodje in orožje protislovanskih interesov gledé na cerkev, narodnost in jezik in ostane za avstro-ogerske Slovane znamenje, pravi termometer in barometer, ki kaže, kako mišljenje in kake cilje goji v svoji notranjosti vsakodobna osrednja in zunanja vlada.

Osrednja vlada ima Poljake popolnoma v svoji oblasti; kedar bi ona hotela, zmanjšala bi se navidezna

moč poljskega kola, in zmanjšalo bi se tudi število členov tega kola, z druge strani pa povečalo število zastopnikov galiških Rusov. Dokler dopušča torej osrednja vlada, da ostaja poljsko kolo enakomerno po istem ali približno enakem številu členov; dokler vlada ne vpliva na to, da bi nad tri milijone galiških Rusov dobilo primerno število lastnih in to pravih zastopnikov: dotlej ostané vladna politika principijalno neugodna slovanskim narodnostim. Zato je vlada tudi v nasprotju z lastnimi izjavami, ko trdi z jedne strani, da hoče izvršiti ustavo, z druge strani se pa ne poslužuje za to primernih parlamentarnih sredstev in s tretje strani deluje pozitivno nato, da bi dobil nemški kot državni jezik dejstveno veljavo, s tem pa oslabil smisel in pravi pomen narodnostnega in jezikovnega člana.

Slovanskim zastopnikom v državnem zboru mora biti po takem jasno, kakó se jim je vesti, in v katere zveze jim je stopiti. Klub konservativcev tudi ni prava zveza za slovanske poslance. Ta klub je protislovanski in ne bode nikdar jedin, da bi se izvršila prava narodna enakopravnost. Ta klub ima po največ skupine, katere bi bile za povečanje deželne avtonomije, nikdar pa ne za vstvarjenje narodnoavtonomnih juridiških organov za vsak narod posebe. Uže samo obstanek tega kluba je protislovanski, kaj-li še njegovo postopanje! Z njegovo pomočjo je možno izvrševati dela in uzakonjevati vladne predloge ravno takó, kakor da bi de facto in po imenu nemška psevdoliberalna, nekdanja psevdoustavoverna stranka imela absolutno večino in krmilo v državnem zboru. Slovanom zadoščuje barometer poljskega „kola“; vlada morda potrebuje na zunaj dveh takih barometrov; Slovani pa nimajo dolžnostij, katere si naklada vlada, in ako se je sedaj najasneje razkrilo Janovo obličje poljskega kola, naj zve ista vlada, da je Slovanom znana odslej tudi uloga konservativcev.

Slovanom mora biti vse jedno, s kakimi parlamentarnimi zvezami hoče vlada i nadalje izvrševati svoje poslovanje, svoje zadače. Dokler ostajajo cilji osrednje vlade nepremični, je samo njeno delo in njen interes, kako zveže pojedine klube in frakcije za potrebne večine pri glasovanjih; Slovanom pa ne more biti do tega, da bi ravno njih zastopniki služili predmetom raznih takih kombinacij. Ako poljsko kolo zvrča odgovornost na osrednjo vlado, imajo zastopniki ostalih slovanskih narodnostij moralno odgovornost pred seboj samimi in pred slovanskimi volilci, dosledno pred slovanskimi narodi.

Slovanski zastopniki, ki so v klubu konservativcev, izgovarjajo se najbolj s tem, češ, da zunaj večega kluba ne dosežejo ničesar. Na to odgovarjamo mi, kolikor ni uže iz tu podanega razvidno, da tudi s pomočjo kluba konservativcev, tudi ko bi bili v tem klubu vsi soglasni za največja in odločilna prava, ne dosežejo nič odločil-

nega. Ako se bodo slovanski zastopniki zadovoljevali z mrvicami, utegne interes vladne taktike privoljevati tu pa tam tudi v take mrvice; ali v tem se ne rešijo slovanske narodnosti, in nevarnosti za nadaljnje razvijanje teh narodnostij se bodo le večale, ne pa manjšale, in to kljubu tudi celó jako pomnoženim in ne samo redko odpadlim mrvicam.

Mrvice so pokopale Staročehi, mrvice bi utegnile pokopati tudi poslance drugih državnozborskih skupin, poleg tega, da bi se narodi oslabljevali v kulturnem in narodnem razvijanju še na dalje!

Staročehi pa niso dosegli več nego mrvice jedino zaradi tega, da so bili v zvezah poljskega kluba in takih skupin, kakoršne predstavlja skupno sedanji klub konservativcev.

Torej niso Mladočehi krivi sedanjih parlamentarnih nevspehov; isti nevspehi so stari, kakor sedanja osrednja vlada, in kakor so stari po dejstvu sedanji klubi na desni, tudi ko bi bili spremenili svoje ime.

Krivda Staročehov tičala je v optimizmu Riegerovem, kateri se je nadejal, da s pomočjo domačega češkega in pa poljskega plemstva doseže kaj odločilnega; on je le prepozno spoznal svojo napako. Naposled je vskliknil dr. Rieger prilično, da je bilo osodepolno, da je bila nesrečna ura, ko so sklenili Čehi popustiti pasivno politiko ter povrniti se v državni zbor.

Razmere so ostale v državnem zboru stare, in so jedino Mladočehi vsaj doslej toliko previdni, da so ostali brez zvez onih skupin poslancev, katere po svojih načelih ne morejo in nočejo delovati na to, da bi se jedenkrat za vselej zadovoljili narodi v pravem smislu ustave, da bi ti narodi dobili zares uslovja za svoj obstanek in nadaljnji razvoj. Ako bi se pripetilo, da bi se dali Mladočehi izvabiti v zveze poljskega in kluba konservativcev, ne dosežejo ravno tako ničesar, kakor poprej Staročehi, in pokopali bi se jednako sami, kakor Staročehi.

Sedanji politiki osrednje vlade bi ustrezala popolnoma zveza nemške levice in poljskega kluba; vzroki, ki so vlado doslej naravnost odganjali od vladanja s tako formalno zvezo, so največ v pomislekih, da bi utegnili Slovani zavedati se v večji meri svojih dolžnostij, in pa tudi, da bi zunanji politički svet sodil laže in objektivniše o pravem mišljenju in stremljenju slovanskih narodnostij.

Ako so namreč časi dejstveno zaresni, velja ta zaresnost tudi za osrednjo vlado, in ne bilo bi v državnem interesu, ako bi morali pripoznati, da toliko in toliko Slovanov je v formalnem in dejanskem nasprotstvu s sedanjim tirom avstrijske politike v obče.

Vladi je moralo in ji mora še biti do tega, da jo podpirajo slovanski zastopniki tako ali tako tudi v Dunajskem parlamentu, in ako ne bode skrajne sile,

bode nadaljevala ona dosedanjo politiko tudi zanaprej s pomočjo slovanskih in ne samo poljskih zastopnikov. Da pa se ne udá ista osrednja vlada za drugačno, Slovanom ugodnišo politiko, ako jo bodo podpirali po dosedanjih potih s pomočjo dosedanjih klubov, torej poleg poljskega tudi kluba konservativcev, umevno je samo po sebi.

Slovanski zastopniki morajo vlado prisiliti, da se odloči za izvršbo narodne enakopravnosti in v obče ustave, kakor je sama zagotovila od leta 1879. naprej uže mnogokrat. To pa ni možno, ako ostanejo v dosedanji sestavi klubov in odnašanjih teh klubov drugega nasproti drugemu.

Res je, da, ako izstopijo slovanski poslanci iz kluba konservativcev, in ako se zavežejo formalno, ali pa samo dejstveno, skupno postopati z Mladočehi, bode nova slovanska skupina teh poslancev razmerno le majhna. Ali pomisliti je to-le, da v zaresni dobi, kakoršna je sedanja, tudi vlade ne morejo vzdrževati se samo s parlamentarnim formalizmom in fikcijami. Na fikcijah pa sloni moč nemške levice, in še na večji fikciji se opira poljski klub. Volilni, dejstvom ne odgovarjajoči red daje v parlamentu nemški levici in poljskemu kolu formalno moč, katere ti dve skupini nimati v naseljenju. Pravičniši volilni red bi ti dve skupini izdatno skrčil na manjše število členov, toliko bolj pa bi se povečalo število slovanskih zastopnikov, sosebno ruskih v Galiciji.

Ali tudi če ne poštavamo Poljakov ali poljskega kola, zastopajo Mladočehi, Rusi, Srbohrvati in Slovenci uže samo po štetju z občevelnim jezikom nad 10 dejstveno pa nad 11 milijonov cislitavskega prebivalstva; k njim je prišteti še nad 200.000 Romuncev. Torej bi zastopniki cislitavskih Slovanov — brez Poljakov — v družbi s peščico Romuncev zastopali v državnem zboru polovino sedanjega cislitavskega naseljenja. Naj bi imelo po sedanjem volilnem redu to naseljenje še toliko malo število zastopnikov v osrednjem parlamentu, svet bi konečno zvedel in znal, da ti zastopniki zastopajo milijone, polovino prebivalstva, in to dejstvo, ne pa problematiško število poslancev, bi moralno odločevalo. Ta moment je pa v zaresni dobi tako važen, da bi ga ne mogli prezirati dolgo časa.

Vse je torej na tem, kako se postavijo zastopniki tu mišljenega naseljenja, katero ima po svoji narodnosti še to lastnost, da je morajo zaradi zunanje politike in obče konstelacije poštovati še bolj, nego pa drugo polovino cislitavskega naseljenja.

Slovanskim zastopnikom je priporočati to dejstvo, da je poštevano in se tudi ravnajo po njem. Po takem zahteva interes države in interes slovanskih narodov, da ne ostajajo slovanski poslanci v zvezah, katere so protislovanske, in od katerih ni možno pričakovati nič odločilnega za bodočnost. Škodljivo in nečastno pa bi

bilo, da bi slovanski člani kluba konservativcev podpirali ono politiko, ki se vjema s stremljenjem nemške liberalne levice, ali da bi celó glasovali ž njo ter tako postopali v soglasju z neslovansko politiko poljskega kola.

Zaresni časi zatevajo odločilnih korakov, torej ne zahtevanja mrvic, ampak popolne izvršbe ustave. Zaresni niso časi samo za narode, ampak tudi za zunanjo in notranjo vlado, kateri sučeti krmilo za te narode.

Velikonemška politika in poznanjski Poljaki.

Velikonemčija je začela zadnji čas vsaj navidezno nekoliko milejše postopati nasproti svojim Slovanom; Poljakom poznanjskim je privolila, da je bil imenovan njih nadškofom „Slovan“ Poljak; zajedno je tem Poljakom in še pruskim Lužičanom odstopila od germanizovanja za toliko, da bi se mogli otroci poučevati krščanski nauk v materinem jeziku, dosledno naučiti se poprej tudi čitanja v materinščini. Vrh teh ustopek ali koncesij je bila velikonemška aktualna politika toliko milostna, da je dopustila, da so prihajali ruski težaki, dninarji ali delavci čez meje v vstočno Prusijo delat; privolila je v to, ker ni bilo dovolj nemških delavcev, da bi obdelovali polja za majhno plačo. Da bi pa ti delavci ne bili nevarni germanizovanju, pošiljala jih je na jesen zopet domu v Rusijo.

Zaradi teh „velikodušnih“ koncesij so hinavsko napadali prusko-nemški nacionalsci velikonemško vlado, češ, da je preveč milostljiva nasproti Poljakom; drugi Nemci nemškega in našega cesarstva so pa kazali, kakó ugodna doba je nastopila za Slovane na Pruskonemškem. Milo pa se nam je zdelo, da so celo poznanjski Poljaki in sosebno Lužičani hvaležno omenjali tu navedene olajšave nasproti njim. To kaže, kako zadušeno mora biti vse narodno življenje slovanskih odlomkov v Velikonemčiji, ko se jim zdi uže samo oddihanje kakor nekaka rešitev. Ker pa se sklicujejo na najnovejšo velikonemško politike nasproti Slovanom celo avstrijski slovanski konservativci in Poljaki in porablajo tu mišljene velikonemške milosti celó proti Rusiji, češ, da je Velikonemčija pravičniša, nego Rusija nasproti svojim Poljakom, opozorimo nekoliko na stvari, kakoršne so, in navedemo najprej izjave sedanjega nemškega kancelarja, pl. Caprivija. Ta je imel 27. nov. t. l. v nemškem državnem zboru večí govor, ki se je odnašal tudi na sedanjo slovansko politiko Velikonemčije. Rekel je med drugim:

Očitalo se je pruski vladi, češ, da je predalec odprla meje kmečkim delavcem z ruskega na prusko ozemlje. Tudi nam bi bilo prijetniše, ako bi bili na našem vstoku mogli nemški delavci opraviti kmečka dela. Ali zlo je bilo v tem,

Slovanski zastopniki v državnem zboru niso kaka fikcija, katero je možno prezirati, morda zaradi tega, ker so na majhnem številu; ti zastopniki predstavljajo v še tako skrčenem številu polovino cislitavskega naseljenja tudi potem, ako odštejemo 3 milijone Poljakov. Misлити je, da taki representati smejo zahtevati kaj več, nego mrvice; torej naj se odločijo tudi za primerno postopanje in temu odgovarjajoče parlamentarne zveze. Potem bode kmalu bolje, prej pa ne.

da nemških delavcev ni bilo dobiti nikakor. Ker prehajajo ljudje z vstoka na zapad, bilo je število kmečkih delavcev na našem vstoku premajhno. Nasproti temu pa pruska vlada ni prezrla, da, ako dopustimo ruske težake na našo zemljo, je s tem združena nekaka nevarnost za germanizovanje; poskusila je, te delavce jeseni odvesti nazaj v Rusijo, kolikor je to možno. No vladi je bilo skrbeti, da se zemlja obdeluje na vstoku. Nemške delavce pa je bilo dobiti le tedaj, ko bi mogle kmetije plačevati više plače ali dnine. Tega pa ravno ne morejo.

Potem je pruska vlada gledé na zasebno poučevanje v poljščini v ljudskih šolah povrnilo poprejšnje stanje v toliko, da tam, kjer se poučuje krščanski nauk v poljščini, more učitelj privatno poučevati otroke v poljščini, porabljaajo šolske prostore, ako se zлага s tem občina. To se meni vendar ne zdi preveč; saj je naravno, da, ako se poučuje veronauk v poljščini, težé tudi za tem, da bi mogli čitati dotične knjige v jeziku, v katerem se poučuje veronauk.

Nadalje so se spodtikali nad tem, da se je poklical na Poznanjsko nadškofovsko stolico mož poljskega rodu. Znano pa je vendar, da smo imeli poljske škofo uže poprej, in je dalje znano, da je bil poprej mož nemškega rodu nadškof, in o katerem govore samo dobro, ki pa morda ni bil močan dovolj, da bi mogel izvršiti to, kar zahtevajo ravno nemški interesi. On ni bil morda močan dovolj, da bi nastopil samostalno; njega so vodili in sicer v smislu, ki je bil Nemcem kvarniši, nego ko bi bil mož poljskega rodu sedel na stolici. Jaz čutim, da stoji danes na mestu mož, ki more tudi nemške interese zastopati s krepostjo značaja in trdno voljo. Prusko ministerstvo ni takoj po smrti poprejšnjega nadškofa dvomilo, da, ko bi mi zasledili moža poljskega rodu, ki bi v ostalem zadoščeval našim zahtevam, bi ono rado imenovalo ga. Od začetka ni bilo nobenega, pa tudi Nemca ne; po dogodkih v Torunu, po govoru sedanjega nadškofa, niso pa dvomili, da on bi bil mož, ki bi bil dovolj pruski in patrijotiški, da bi zadoščeval našim zahtevam. Menim, da tudi v tej zadevi ne bo de moglo biti povoda k vznemirjanju. Mi, pruska vlada, kakor zavezne monarhije, živahno stremimo za tem, da bi držali skupaj sile, katere so pripravljene, sodelovati k izdrževanju, in, ako treba, k branjenju države, in stremimo za tem, da bi te sile ne šle vsaksebi. V tem je dovolj pojasnila za naše postopanje v Poznanju.

Iz teh izjavljenj nemškega kancelarja je razvidno, da Velikonemška vlada ni napravila nikake usluge Slovanom, ampak jedino sebi in Nemcem. Ona je postopala in postopa samo tako, kakor se ji zdi prvič primerno, drugič potrebno, in da mora tako postopati.

Kakor zidajo na pr. Dunaj in druga mesta s pomočjo čeških in v obče slovanskih težakov, ue iz ljubezni ali simpatij do njih, ampak, ker delajo za nižo plačo, nego nemški delavci, ravno tako so za Poznanjsko najemali delavce z ruskega ozemlja zaradi tega, ker niso mogli dobivati nemških delavcev za obdelovanje pruske zemlje. Da bi pa ne obtičal kak slovanski težak v tej zemlji, spravili so jih jeseni zopet čez mejo na rusko zemljo, in to, da bi ne nastala nevarnost za germanizovanje. To se pravi, v zemljah nemških, naseljenih po Poljaki, nadaljuje se germanizovanje nepretržno; da bi ne bilo nikake zapreke, ne sme noben, na delo prišedši Slovan, dalje časa ostati v zemlji, jedenkrat za vselej določeni za ponemčenje. To je jedna „milost“. Druga milost je v tem, da se smejo otroci privatno učiti poljščini, toliko, da se je naučé za čitanje katekizma. Torej ta milost ne seza niti takó daleč, da bi bil pouk v poljščini obvezen, in ne sme se ta zasebni pouk vršiti niti v šolskih prostorih, ako se dovoli dotična občina v to. Nemške naselbine pa uže skrbe, da učitelj za zasebno poučevanje v poljščini na mnogih krajih ne dobi prostora v šolah.

Da pa se dovoljuje poučevanje veronauka v poljščini, sledi iz bojazni, ki jo ima Velikonemčija pred mogočnim v njej socijalistiškim gibanjem, z druge strani pa, ker mora, kakor očitno priznava pl. Caprivi, pridobiti Poljake in druge

slovanske ostaline za vse eventualnosti, torej za vzdrževanje ali brambo države.

Nekaj koncesij je treba dati, v ta namen, in poučevanje veronauka v materinščini podeljujejo celó divjakom po misijonarjih, dasi to istino prikrivajo nekod celó v civilizovanih državah in prestolnih mestih.

Tretja najnovejša milost je imenovanje nadškofom Poljaka; to milost je opisal pl. Caprivi tako jasno, da je ni treba nadalje označevati niti onim slovenskim privilegovanim katolikom, ki uže čez 4 leta delajo naravnost za Berolinske interese na slovenskih tleh. Vidi pa se, da pl. Caprivi je dober učenec onih politikov, ki imenujejo v pomešane dežele svečenike slovanskega rodu višimi pastirji, ker taki skrbé boljše za interese, ki niso slovanski.

Velikonemška politika je vsekakor podelila „velike milosti“ slovanskemu naseljenju na Nemškem; te milosti bode poslednje uživalo, dokler bode trajala nevarnost državi. Ko mine ta nevarnost, odtegnejo se sedanje milosti, in germanizovanje se bode nadaljevalo brez zaprek, ki so začasno v takih milostih. Torej pomenijo sedanje koncesije samo postaje ne za primerno, ampak samo za najnujnejše oddihanje.

Nemški kancelar pl. Caprivi je lani rekel, da bode trajalo še nekaj časa, da se popolnoma ponemčijo lužiški Srbi; sprevidel je, da je taka tudi s Poljaki. Ni možno še vseh nevarnostij od zunaj odstraniti; dokler bodo trajale te, dovoli se nekoliko odduška Slovanom, da ne utonejo v morju Germanije tako nagloma, kakor je drugače odločeno. Namera pa potopiti jih v tem morju, ostane nepremična. To naj si zapomnijo zagovorniki velikonemške politike in obrekovalci ruske politike nasproti Slovanom.

Unde ira et lacrimae?

Podajam vam po vladnih, torej zanesljivih virih ne koliko dat o ruskih finančah.

Državna banka vsak mesec objavlja svoje račune in vsote. Podobno objavljenje priobčila je tudi k 28. oktobru. Iz nje je razvidno, da se v državni banki hrani čistega zlata: a) 110·4 milijonov rubljev menjalne zaloge. b) 75 milj. rub. kot zalog za te bankovce, katere je izdala državna banka začasno po ukazu od 28. julija 1891. l. c) Svobodnega zlata pa je v Petrogradu na 78·7 milj. rub. bankovcev, v zamejnih hranilnicah pa na 81·9 milj. rublj. bankovcev; torej vsega svobodnega zlata, nezaloženega pod papirnati denar, je na 160·6 milj. rub. bankovcev, ali več nego na 100 milj. rub. zvonečega denarja. Razun tega je v državnih blagajnicah okolo 25½ milj. rub. zlata. Torej pomimo 285·4 milijon. drubljev zlata, ki so založeni pod papirnati denar, ruska država ima še zaresem svobodnega zlata več nego na 125

milj. rubljev metalčnih kot rezervo za dolgove v zlatu. Zlati kuponi za tekočo leto pa so uže vplačeni, torej privedena rezerva pojde vsa na prihodnje leto.

1. januarja 1891. l. bilo je obrestnega dolga v zlatu po zamejnih posojilih na 65 milj. rub. Ta vsota se je povečala do sedaj na 4128 tisoč rublj. od 3% posojila prošlega meseca; zmanjšala pa se je na 3 milj. rublj. od začasnega pogašenja 5% zamejnih posojil. Za naprej bo torej obrestnih plačil v zlatu okolo 66 milj. rublj. na leto. K tem milijonom obrestnih plačil moramo še pribaviti polovino te vsote, katero plačuje država po železničnih posojilih i po zajmih umršega Общества взаим. поземельн. кредита. Torej za vse leto bo vseh obrestnih plačil okolo 100 milj. rub. čistega zlata. Če bi vsota našega zlata prihodnje leto ne povečala se ni na jeden groš, vendar bi nam ostalo od pakritja vseh dolgov — državnih, železničnih i hipotečnih — še

okolo 25 milj. rublj. zlata. Če pa izvzamemo 75 milj. rub., katere je začasno izdala državna banka, pribavi se svobodnega zlata na 75 milj. rub. *To pa se pravi, da zaloga zlata sega na dve leti.*

Ali znano je, da pošljina, katera se plačuje v zlatu, znaša navadno na leto ne manje nego naši obrestni plateži, t. j. 60—70 milj. rub. zlata. Ako vzamemo pošljino samo na 60 milijonov rubljev zlata, so naši obrestni dolgovi po zamejnih zajmih zavarovani na 4 leta, tudi ko bi se naša sedanja zaloga zlata ne povečala ni za groš.

K tem faktom, kajti številke so tudi svojega roda fakti, pribavljamo še naslednje date, katere priobčuje „Fin. V.“: Naš izvoz za minuvših 8 mesecev tekočega leta znaša 475 in pol milj. rub.; prošlega leta je isti izvoz znašal samo 435.7 milj. rublj. Privoza pa je bilo letos v teku 8 mesecev 244 milj. rubljev; lani je isti privoz prostiral do 248 milj. rubljev. Iz teh števil je razvidno, da nam letos naš balans

po zamejni trgovini za prošlih 8 mesecev daja 231 in pol milj. rubljev.

Če pa naš kurs vendar le vedno pada i pada, delajo to ne poštene ljudje, pač pa židovska zagrizenost in angleška pa nemška hudoba, od kojih, žali Bog, zavisi še vedno toliko. Delajo pa to ne na podstavi faktučne sedanjosti, a na podstavi problematične bodočnosti, katera je pa, kakor pravijo poštene ljudje, še v božjih rokah. Če povprašate, zakaj neki ravnaajo tako, istiniti odgovor bo menda ta le: *Tožijo po loncih, katere so še tako nedavno držali pod svojim ključem, po loncih, napolnjenih ne egiptškega mesa, a ruskega zlata.*

Vspešne finančne operacije, katere je Rusija storila letos i lani ne v Berlinu, ne v Londonu, a v Parizu, angleškim, nemškim i židovskim mošnjam nedajejo pokoja. Komu ni znano, da po pravilih zavisti vsak vspeh javlja se prestopnim? Inde et ira et lacrimae . . .

Božidar Teorcov.

Elegija.

Krasna je zemlja v jesén, nad zemljoj nebó je krasneje,
Kedar nam jasen je dan kakor otročje okó.
Žalosten gledam na Holm in gledam otožen v Rebrovnik,
Vinski je vrh pred menój, v njega obračam oči,
Solzne obračam oči v vas, dragi mi vinski očetje,
Mnogo rodili ste vi kapljic človeštvu v korist,
Toda sedaj . . . gorjé mu, gorjé ubogemu ljudstvu,
Ni rodovitosti več, kakoršna bila je prej.
Suha je trta sedaj, hudó „peronospera“ dela
I „phylloxero“ je že videti tu in pa tam.
Kaj bo ubožec, moj kmet? Nanujajo slaba se leta,
Trh bo nositi težkó, ki ga na ramah imaš.
Mnogo je delavnih rok, a malo pripravi se hrane,
Glad siromakom preti, polno povsod je nevolj.
Kje sem sedaj, da glavo belé otožne mi misli?
Misli otožne in skrb, zmerom moreča srcé.
Danes je lep moj sprehod med mladoj ržjo in pšenicoj,
Hrastov brezlistnih glave tožno me gledajo tu.

Vrabei po sečah cvrčé, v goricah klopoče klopotec,
Moje nemirno srce močno trepeče sedaj.
Po Krčevinah hodim jaz, kraj mene mladenka,
Srečen je mož, ki zvestó bije mu žensko srce;
Toda te sreče nikdar jaz jadnik še nisem poskusil,
In da nikdar je ne bom, davno gotovo že vem.
Kaj je kje novega spet? Kaj piše „Slovenec“? Kaj „Narod“?
Kaj „Gospodar“? „Dom in Svet“? Kaj prinesel je „Zvon“?
Kaj dela zdaj „Slovanski Svet“? Kaj časniki drugi?
Bo li se skoro vnel boj ali ostane nam mir?
To poprašuje skrbno in zvedavo me spremljevalka,
Pazno poslušam jo jaz, jej odgovarjam tako:

„Bode li boj ali nam mir se bo zibal v veselji,
Tega pa nikdo ne ve; Bogu je znano samo.“
Tako minula mi je odvečarka v lepi zabavi,
Spal sem potem presladko, sanjal prijetno o njej.

Božidar Flegerič.

ЧЕРНАЯ ШАЛЬ.

(Из поэзии Александра Сергѣевича Пушкина).

Подлинникъ (матица).

Глѣжу какъ безумный на черную шаль
И хладную душу терзаетъ печаль.
Когда легковѣренъ и молодъ я былъ,
Младую гречанку я страстно любилъ.

Превод.

Гладим ко безумный на чрнж тж шаль
Ин хладнж ми душж разяда печал.
Кедар лехковѣрен ин млад сем ше был,
Грчанкж сем младж кай страстно любил.

Прелестная дѣва ласкала меня,
 Но скоро я дожилъ до чернаго дня.
 Однажды я созвалъ веселыхъ гостей, —
 Ко мнѣ постучался презрѣнный еврей.
 Съ тобою шируютъ (шепиуль онъ) друзья,
 Тебѣ-жь измѣнила гречанка твоя.
 Я далъ ему злата и проклялъ его
 И вѣрнаго позвалъ раба своего.
 Мы вышли: я мчался на быстромъ конѣ,
 И кроткая жалость молчала во мнѣ.
 Едва я завидѣлъ гречанки порогъ,
 Глаза потемнѣла, я весь изнемогъ . . .
 Въ покой отдаленный вхожу я одинъ . . .
 Невѣрную дѣву лобзаль армянинъ.
 Не взвидѣлъ я свѣта: булатъ загремѣлъ . . .
 Прервать поцѣлуя злодѣй не успѣлъ.
 Безглавое тѣло я долго топталъ
 И молча на дѣву, блѣднѣя, взиралъ.
 Я помню моленья, текущую кровь . . .
 Погибла гречанка, погибла любовь.
 Съ главы ея мертвой снявъ черную шаль,
 Отеръ я безмолвно кровавую сталь.
 Мой рабъ, какъ настала вечерняя мгла,
 Въ дунайскія волны ихъ бросилъ тѣла.
 Съ тѣхъ поръ не цѣлую прелестныхъ очей,
 Съ тѣхъ поръ я не знаю веселыхъ ночей.
 Гляжу какъ безумный на черную шаль
 И хладную душу терзаетъ печаль.

Прелестна је дѣклица любкала ма,
 Но к малу доживѣл сем чрнега дне.
 С пріятели госты сем веселе имѣл, —
 До мене презираный жид је приспѣл.
 Ко ту (ми је шепиуль) шируетш госты,
 С хотивцем грчанка са твоя дружи.
 Обдарил сем златом, проклял га ко неа
 Ин хланцу закличал: оседлай ми два!
 На шла сва, кай урно одяхала в скок,
 На устнах ми плавал је жалости сток.
 Ин какор загладал грчанке сем стан,
 Потемнѣл ми вид од приерчных је ран . . .
 В оддаленѣк спалницѣ сам сем бѣжал . . .
 Арменец невѣстницѣ је любовал.
 Нич вач нѣсем видѣл, зазвакижл је меч,
 Арменец полюбил дѣклатга нѣ вач.
 Ше долго тептал сем безглаво тѣло,
 Молча сем на дѣвѣк наперил око.
 Ше помним нѣа прошина, текжѣк нѣа кры,
 Погине грчанка, любезен сари.
 Ж нѣа главе сем мртве шал чриж издрл,
 Молча сем ѣклиж кравѣк отрл.
 Звечер, ко је мегла покрыла та край,
 Ню труплѣ је в Донавѣк вргел стрежай.
 Од теди не любим прелестных очій,
 Од теди не знам вач веселых ночій.
 Гладим ко безумный на чриж тж шал
 Ин хладнѣк ми душѣк претрѣса печал.

Ламурскій.

РУССКІЯ ПОСЛОВИЦЫ.

Человѣкъ предполагаетъ, а Богъ располагаетъ.
 Никто не можетъ, а Богъ поможетъ.
 Нужна научить Богу молиться.
 Въ тревогу къ Богу, а по тревогѣ и забыли о Богѣ.
 Не мѣсто красить человѣка а человѣкъ мѣсто красить.
 Натерпясь горя узнаешь, какъ жить надо.
 Свой со своимъ бранись, а чужой не вяжись.
 Мужъ голова, жена — душа.
 Что гусь безъ воды, то мужъ безъ жены.

Съ доброй женой: горе въ полгоря, а радост — вдвое.

Красна пава перождь, жена — нравомъ.
 Злая жена сведеть мужа съ ума.
 Вдовецъ дѣткамъ не отецъ, а самъ сирота.
 Молитва матери со дна моря спасаетъ.
 И отъ добраго отца родится бѣшенная овца.
 Прими зятя въ дождь, а самъ убирайся вонъ.
 Не годы старять, а жизнь.

Старого волка въ тенета не загоняй.

Молодому лгать вредно, старому не потребно.

Голова безъ ума, что фонарь безъ свѣчи.

Дураку по поясъ, а умный сухъ пройдетъ.

Соколь съ лету хватаетъ, а ворона и сидячаго не поймаеть.

Корень ученія горекъ, но плоды его сладки.

Не пори, коли шить не умѣешь.

Не давай воли языку въ пиру, въ бесѣдѣ и въ гнѣвѣ.

Не спѣши языкомъ, торопись дѣломъ.

Въ закрытый ротокъ и муха не влетитъ.

Умѣй вовремя сказать, а еще лучше: умѣй вовремя смолчать.

Каждое время свое несетъ бремя.

Душѣ съ тѣломъ мука: грѣшное тѣло и душу сълоъ.

На хорошій цвѣтокъ и мотылекъ садится.

Рубашка бѣла, да душа черна.

Сверху — ясно, съ низу — грязно.

Въ чистомъ сердцѣ — Богъ живетъ.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, голому рубаха

„Биржевыя Вѣдомости“ pripisujejo ruskemu vplivu, da se odnošaji in razmere v Franciji vedno bolj utrjujejo v dobrem smislu. Ta vpliv da naravnost ozdravlja. Konservativne težnje prevladujejo sedaj v notranji franc. politiki in dajo vladi odvažnost in stalnost, prevladujejo pa pod ruskim vplivom.

L. 1890. imela je ruska drž. blagajna navadnih dohodkov 65 milijonov rub. več nego razhodov. Obča vsota rednih in izrednih dohodov pa je le za 5703 rub. veči nego so bili redni in izredni razhodi 1890. l.

Letošnja ozimina je do sedaj veliko bolja nego lani. Posijalo se je tudi dosti ter se je srečno premagala težava glede semena v onih krajih, kjer je bila letos slaba letina. Nadeje za bodoče leto so torej za sedaj dobre.

Znano je, da se v Rusiji kuha veliko žganja iz žita in krompirja. Letos se ta obrt jako omejuje ravno radi lakote. Nekaj podobnega se je godilo tudi o lakoti 1839. in 1890. l. Ali sedaj so kmetje svobodni, in tožijo se pravi rodoljubi, da bi svobodni kmetje sedaj denar dobili za žito, le preradi nosijo — v krčmo za vodko. Zato predlagajo „M. B.“ št. 264., da bi začasno zaprli vse take krčme tam, kjer je lakota.

Dohoda od žganja imela je Rusija l. 1890: 268,338.080, od spirita in vina pa je dobila 239,270.000 rub., od žganja iz siropa in droži pa tudi iz sadja imela je dohodkov: 1,060.000 r. K temu je bilo še nekaj drugega dohodka, tako, da je obči dohodek bil gore navedeni znesek: 268,338.080 rub.

Zanimivo je, da nemški socijalisti hudo napadaja Rusijo kot ono državo, katera bi jedina mogla odvrniti zmago socijalistov.

Iz inostranih naselbin v Moskvi se je oglasila prva avstro-ogerska sedaj, ko potrebuje ruski narod pomoči bližnjega.

V krogih ruskih kriminalistov živo razpravljajo, kako bi se dalo ustanoviti, da bi oseba, ki je trpela škodo, dobila zanjo lahko in gotovo ne samo moralno mari tudi materijalno odškodovanje. V Rusiji velja sicer kakor pri nas, da sodnik daje mogočnost, da si oškodovanec išče odškodnino „civilnim putem“. Ali ta določba je taka, da mnogokrat poškodovancu ne pomaga — nič ravno tako pri nas kakor tudi v Rusiji.

Grof Leo Tolstoj piše novo delo na podstavi letošnje lakote, Tu misli, da je glavni vzrok te nerodne nesreče ta, da naš vek

nima več iskrene in brezkoristne ljubezni k bližnjemu. Nastopali bodo tu kakor so v „плодахъ просвѣщенія“ raznovrstni zastopniki ruskega društva.

Zanimivo je, da Rusi pridelujejo razne vrste riža, posebno v južnem Turkestanu, v Zakavkaziju, odkoder ga vozijo tudi v evropsko Rusijo. Zrno je poprečno tako kakor navadnega našega riža, le amerikska neka vrsta je bolj debela.

Do leta 1881. so vse ladije in njihove prinaldnosti bile proste od carine. Ruske ladije so vsled tega težko gradili. Potem so se Rusi sicer branili s carinami, ali ne dovolj sistematično. Sedaj hoče ministerstvo ukreniti marsikaj, da se bodo ladije gradile na ruskih gradiliščih.

S. A. Račinskij izdal je nedavno zanimivo knjigo: „Сельская школа“. Ta knjiga je zanimiva ne samo, ker jo je napisal bivši vseuč. profesor, sedaj selski učitelj in organizator potrebnega tipa selske šole, kakor je bilo uže omenjeno v „Sl. Svetu“.

A. N. Skabičevskij izdal je letos i novo delo: „Исторія новейшей русской литературы. Спр.“. Skab. je znan kot liberalen, celo radikalen kritik, učenec Pisarjev, ki je jako nizko cenil pesnike in pisatelje, „čestilce čiste umetnosti“ ter zahteval, da morajo vsi pesniki in pisatelji imeti svoj t. j. radikalen smer. Pisal je za Nekrasova, ali ni njegovih prvakov — ni bil. Udrihal je Puškina, Turgenjeva, Tolstega, Dostojevkega potem pa jih je zopet priznaval, ko je druga sapica véla. Ljubil pa je vedno „naprednjake“ pisatelje. Ruska kritika, ki ne slavi načelno vsega, kar je liberalno, ni vesela novega dela Sk—ga in mu očita, da ni zrelo. Pisatelj hvali, slav. Saltykóva, Nekrasova, celo Dobroljuba in Cernyševskega (oba sta bila jarka odricatelja). Dostojevkega ceni malo, znamenite lirске pesnike: Majkova, Teta in Tjutčeva pa kar nekako prezira. On ceni bolj Nadrona in Minskega, misli, da sta Uspensky in Zlatovratsky daleko nadkrilila Turgenjeva in Dostojevkega. Jako čudno govoričenje, to ve vsakdo, ki le nekoliko pozna novejšo literaturo!

O Turgenjevu veli, da ni znal veličajno risati nove t. j. radikalne ljudi. Dostojevskij pa mu je uže v začetku nazadnjak, ker je vedno branil svoje verske nazore. Njegovi romani so mu nazadnjaški. Vse to je res čudno! Pa stvar pač ni nevarna: vsaj resen človek koj vidi veliko nezrelost in strankarstvo tega čudnega literarnega zgodovinarja.

Ogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

Tržaška posojilnica in hranilnica, registrirana druga z omejenim poroštvom, je začela poslovati, kakor uže omenjeno, 25. t. l. Na čelu so jej: V. Matej Živic, civilni inženir, kot ravnatelj; dr. Matej Pretner, adv. kandidat kot njegov namestnik; kot udje načelnštva: Ivan Abram, trgovec z lesom; Ivan Šabec, veleposestnik, Kristijan Dejak, veletržec; Ivan Valenčič, trgovec, Fr. Dolenc, sodar, Fran Žitko; kot nadzorniki: Al. Grebenc, trgovec, Ivan Mankoč, trgovec z lesom, Jak. Prhave, trgovec, Ivan Nabergoj, državni poslanec in posestnik, Oskar Poiley, c. kr. obrtni nadzornik. Kakor se vidi, je ta posojilnica pod večšim vodstvom in dobrim nadzorstvom, v obče v vrlih rokah. Vabilo, ki se razpošilja rodoljubom, da bi pristopili kot udje k temu, doslej prvemu in jedinemu slovanskemu kreditnemu zavodu v Trstu, opozarja na to, kako so se v kratki dobi razvili kreditni zavodi po drugih pokrajinah slovenskih, kakó pa k temu ravno Tržaški Slovenci niso pripomogli doslej še skoro nič.

Res, pravi vabilo, je v Trstu kredit razvit in mnogo kreditnih zavodov, a to samo za trgovce in druge imovite stanove, a naše ljudstvo v Trstu in kmetovalci v Primerju bili so doslej v svojo škodo brez prave kreditne organizacije in glede na kredit v jako neugodnih razmerah. In ti niži stanovci v Trstu in kmetovalci v okolici so večinoma vsi slovenske narodnosti. Tržaška posojilnica pa hoče podpirati kredita potrebne niže stanove v Trstu in kmetovalce v sosednih okrajih. Zato se nadeja, da bodo pri njej in za njo složno delovali; kajti le tako postane ona produktiven denaren zavod, plodonosna podpora slovanskemu ljudstvu, trdnjava naše narodnosti.

Gregorin dr. Gustav, odvetnik v Sežani, preselil se je v Trst ter tu 7. dec. otvoril lastno pisarno. Slovanski živelj je z njim dobil v Trstu novo pomoč, vrlega, večšega in delavnega rodoljuba.

Na Nabrežini se je zasnova leta risarska in klesarska šola, katero obiskuje 53 Slovencev in 31 Italijanov, skupno 84 učencev. Zaradi laških učencev je poučevanje tudi na ital. jeziku.

Dr. Flapp Joanes Baptista, škof Poreško-Puljski, je razposlal 27. okt. t. l. okrožnico duhovščini svoje škofije. Ta okrožnica je po svojem slogu nekoliko nejasna, po nameri v protislovju z onimi pastirskimi listi, katere je podpisal sam škof dr. Flapp, v protislovju tudi z listi in enciklikami sedanjega papeža; nadalje je ta poslanica preobsežna v svojih tezah ali trditvah. Da ne doseže svojega namena, razvidno je iz tega, da odvrtaajo od sebe njene pušice ravni oni, katere ima zadeti, ako se stvari poštevaajo prav. Okrožnica namreč govori o tem, da se razširjajo med verniki, izročeni

temu škofu, listi in časopisi, kateri izpodkopujejo avtoriteto državno in cerkveno, avtoriteto škofov in papežev, da so nacionalno-politiške barve; da te liste širijo celó duhovniki. Zaradi vsega tega prepoveduje škof, da bi pred vsem duhovniki njegove dieceze širili ali razdajali take liste, naj si izhajajo kjer koli, v kakem jeziku koli in katere stranke koli. Duhovniki morajo okrožnico podpisati; ako ne bodo pokorni, žuga jim s strožimi kaznimi.

Prvo židovsko in nemško-liberalno glasilo na Dunaju, „N. F. P.“ je ponatisnilo nemški prevod te okrožnice, pri-taknivši, da se je napisala ta poslanica zaradi zadnje državnozbornske popolnilne volitve v Istri; v enakem smislu jo tolmačijo italijanski listi, in „Indipendente“, znan kot prvo glasilo onih, ki so delovali in delujejo za ital. Irredento, hvali dr. škofa kot liberalnega, razsvetljenega škofa.

V pogledu na to je le dvoje možno: Ali ti listi niso umeli dr. Flappa, ali pa jo je on slabo pogodil. Da bi bil škof liberalen zaradi tega, ker prepoveduje brez izjeme čitati novine in časopise, to je umevno le židovskemu novinarstvu, kedar meni, da tak „liberalizem“ ne zadeva Židov in liberalcev židovskega duha. Na Primorskem in v Avstriji v obče ni časnikov, ki bi se ne dotikali narodno-politiških vprašanj, po takem bi po prepovedi tu mišljene poslanice ne smeli čitati duhovniki, katerim je namenjena, niti Dunajskega „Vaterlanda“. Kajti tudi ta dnevnik razpravlja narodno-politiška vprašanja. Še manj bi se smel čitati kateri si bodi italijanski list, izhajajoč na Primorskem ali v obče v Avstriji.

Gledé na izpodkopavanje avtoritete papežev in škofov, so zopet avstrijski italijanski listi, kateri se vjemajo v sovražstvu nasproti papežu z listi, ki izkajajo v Italiji. In ker so na Primorskem ital. listi, z večine v židovskih rokah, je razvidno, da, ako kje, izpodkopuje se od te strani avtoriteta tudi škofov.

Kar pa se naposled dostaja izpodkopavanja države in njenih interesov, je ravno „Indipendente“ s sorodnimi listi razvpit, da izpodkopuje avtoriteto naše države in njenih, specijalno teritorijalnih interesov. O tem ni dalje govoriti, ker stvari utegnejo biti znane celó škofu dr. Flappu, kateri gotovo ne bode vesel, da ga hvali ravno tu navedeni list.

Nasprotno pa brobujajo slovanski listi na Primorskem in od drugod slovanski živelj primorskih dežel, da bi se obudil k narodni zavesti ter branil tako svoje narodne interese, s tem pa dežele, katere po krivici v Italiji in celó na Primorskem od ital. liberalne in nacionalne stranke reklamujejo za izključno italijanske dežele. Slovanski živelj na Primorskem ne stremi za spremembo državnopravnih mej, v tem ko se morajo dan na dan ital. listi konfiskovati ravno zaradi tega stremjenja. Slovanski listi, in naj si bodo pisani tudi v ital. ali nemškem jeziku, branijo z interesi slovanske narodnosti

tudi državne interese ter izvršujejo ravno na Primorskem patrijotiško delo prve vrste, naj se to delo priznava ali pa prezira. Ako torej poslanica škofa dra. Flappa zabranjuje (zaradi svoje nejasnosti,) tudi slovanske liste, prepuščamo po navedenem, da o tem izvaja posledice sam. Mi hočemo misliti, da so nemško-liberalni in italijanski nacionalni listi krivo umeli in tolmačili poslanico škofa dra. Flappa; zato pa je potreba, da se od *pristojne* strani dá *potrebni komentar*, da bodo vedeli svečeniki Poreško-Puljske dieceze, kateri listi so jim prepovedani prav za prav. To je potrebno **ne samo v interesu cerkve, ampak tudi države**. Kajti napačno in kvarno bi bilo, ako bi svečeniki cele škofije zaradi nejasnosti teksta in kvarnega tolmačenja mišljene poslanice ne smeli čitati na prvem mestu slovanskih, prek in prek eminentno dinastiških in patrijotiških listov.

Zveza slov. posojilnic je imela 19. novembra občni zbor v Celju. Zastopanih je bilo mnogo posojilnic, katerih je sedaj na Slovenskem 49. Predsednik drž. poslanec M. Vošnjak vodi že 8 let „Zvezo“ brezplačno, potuje in organizuje takisto brezplačno. Gosp. P. Simon, nadzornik, je nadzoroval 8 posojilnic na slov. Štajarskem v imenu „Zveze“; vse je našel v najlepšem redu. Pri vprašanju, ali morajo biti člani posojilnice tudi poroki, odgovorilo se je zanikalno. Odslej bo de g. P. Simon nadzornik posojilnic, zbor pa je sklenil, da priseže pri c. kr. vladi. Pojasnili so na zboru, da dolžna pisma pri posojilnicah, omejenih na jedno občino ali jeden okraj, potrebujejo le nizki menjični kolek. Prihodnji „Letopis“ priobči dotični zakon, potem navod, kako naj se posojilnice ustanavljajo, poslujejo, kako naj se nadzorujejo itd. Na predlog predsednikov je zbor potrdil, da se „Zvezi“ nastavi pravni konsulent. Dr. Filipič je predlagal, da bi se pošiljale hranilne vloge novi posojilnici v Pulju. Ta nasvet je izboren.

Predsedniku se zbor zahvali, in potem se je izvolil novi odbor. Z vsklikom so izvoljeni: g. M. Vošnjak predsednikom, jednako vsi prejšnji odborniki: dr. Serbec, dr. Dečko, Lenarčič, Hausenbichler, Lendovšek, dr. Jos. Vošnjak in Jan. Knez.

b) Ostali slovanski svet.

Slovanska liturgija med Hrvati na Hrvatskem in v Dalmaciji. Znano je, da se na mnogih krajih Hrvatske in Dalmacije poje maša še v glagolici. Ta liturgija je le nezaten ostanek skupnega staroslovenskega obreda; no tudi ta ostanek ne daje miru nasprotnikom slovanskim, in zaporedoma se oglašajo sedaj škofje, župniki in navadni svečeniki, ki naravnost nasprotujejo glagolski liturgiji. Ravno to pa kaže, kako slabo je utrjena pravna podstava tej liturgiji. No narod hrvatski in večina svečeništva se postavljajo tem nasprotnikom odločno po robu. Stavila se je že interpelacija

v Zagrebškem saboru, in po novinah razpravljajo svečeniki sami krivico, ki se godi z odpravljanjem te liturgije. Papežu pošljejo svečeniki in rodoljubi spomenico o preganjanju glagoljašev in ostanka slovanske liturgije. Novine hrvaške, kakor „Obzor“, „Hrvatska“, „Narodni List“ razpravljajo obširno vso stvar. Slovanski narodi pa so v obče radovedni, kak konec vzame ta borba, katera dobro označuje sedanjo dobo in v obče politiško položnje.

Društvo Nemcev severne Morave napreduje bolj in bolj. V 2 letih šteje že 67 krajnih odborov, 6819 členov, daje podpore nemškim rokodelcem, v obče nemškemu ljudstvu, razširja med njim knjige in časopise. Samo kalendarjev (Deutscher Volkskalender) je razprodal za l. 1892 že nad 12.000 kosov. Jednako delajo pa še druga nemška društva v isti Moravi.

Dijaški večeri. Akademiško društvo „Triglav“ v Gradcu je s prijaznim sodelovanjem akad. društva „Hrvatske“ 5. dne dec. priredilo Preširnovu slavnost. Tamburaške in gudačke točke lepega vsporeda so izvajali skupno člani „Hrvatske“ in „Triglava“. — Zjedinjeni hrvatski in slovenski velikošolci na Dunaju so 10. dne dec. priredili slavnostni komers v proslavo „zmage v Istri“ — Lepo znamenje, da sodelujejo hrvaški in slovenski dijaki v Gradcu in na Dunaju skupno ob veselicah in slavnostih. Naj bi jih tudi drugače prošinjaj jeden duh, in naj bi se jim posrečilo odstraniti vse, kar bi odtegovalo in ločilo te dijake od srbske omladine.

Ženski tamburaški zbor je v 28. dan nov. prvokrat nastopil v hrvaškem pevskem društvu v Spljetu. „Dvanaest mladih Hrvatica, svaka tamburicu preko ramena trobojnom vrpcom privjesila, a na glavi cryenkapica sa slovi „Živila Hrvatska“. Uprav liep prizor to na pozorištu bijaše“.

Avstrija in Srbija. Grof Kalnoky se je v delegacijah pohvalno izrazil o Bolgarski, nezadovoljno pa o Srbiji. O Bosni in Hercegovini je omenil, da sta ti dve pokrajini potrebni kot meji monarhije na jugozapadu. Na to odgovarja srbski „Odjek“, da v Berolinskem traktatu so navedeni drugačni argumenti v opravičenje okupacije teh pokrajin. Isti list ima o tem daljšo razpravo, katero so ponatisnili avstro-ogerski listi in jo pretresali v posebnih člankih. „Odjek“ je tudi poudarjal, da grof Kalnoky meri z dvojno mero, ko presojuje Bolgarsko in Srbsko, prva da je prelomila dogovor Berolinski, v tem ko se ga drži Srbija. „Glas Crnogorca“ pa pristavlja komentarju „N. F. P.“ naslednje besede: Puščamo za sedaj silam, koje so podpisale Berolinski dogovor stvar Bosne in Hercegovine: in na prijetno znanje jemljemo odsedanji program avstro-ogerske balkanske politike, kateri je tako kategoriški in tako jasno razložil grof Kalnoky.

Srednjeevropske zaveznice. Italijanski minister di Rudini je ob priliki cerkvene debate na Monte Citorio razkril, da Nemčija, Avstrija in Italija so se zavezale ob vojski

druga drugi varovati sedanja ozemlja teh držav. Doslej to glede na Italijo ni bilo znano.

Habsburgi in češki jezik. Nedavno izišla so na vidik dela historiografa g. Svatka pod naslovom: „Obrazi iz kulturnih dejin čeških“, sestajajoča iz deset poglavij. Prvo poglavje: „Habsburgi i češki jezik“ predstavlja, mimo kulturno-historijskega, tudi politički interes. Ono začenja z životopisom Ferdinanda I. in zaključuje današnjim imperatorjem Francem Josipom I. Ferdinand I. začel je učiti se po češki že tedaj, ko je snubil Ano, sestro češkega kralja Ljudvika iz roda Jagelonov. Po smrti Ljudvika v osodopolnem sraženju s Turki (1526. leta) pri Mohaču na Ogerskem, kedar so šansi Ferdinanda stali boljše realnimi na izbranje njega sejmom (deželni zborom) v češke kralje, poprijel se je on z nenavadno marljivostjo učenja češkega jezika, tako da je mogel kmalu objaviti se na njem slobodno. Drugi Habsburg na kraljevskem češkem prestolu, imperator Maksimilijan II., vladal je v površenstvu češkim jezikom in prilagal je vsa svoja staranja h temu, da bi Vratislavski episkop, kateri je imel dan pred koronanjem proizvesti govor v imenu imperatorja k češkemu duhovenstvu, zdelal ga ne drugače kakor na češkem jeziku. V 1576. letu prijemal je Maksimilijan na Dunaju poljsko poslanstvo v toržestvenej avdijenciji. Izpričavši se pred poslanci v neznanju poljskega jezika, imel je poveči in po tedašnjem obiknovanju, prav zložen govor, v diplomatiški-zamislovatem stilu. In vendar ne smotré na vse težkoče podobnih oficijalnih govorov, proiznesel ga je imperator s tako lehkostjo, kakor da je vedno živel na Češkem, in kakor da ni govoril inace, nego po češki, cesar so se poljski poslanci radovali črezvičajno. Sploh je v onem času, kakor je izvestno, zanimal češki jezik v Poljši položenje salonnega jezika pri kraljevem dvoru i pri prvih magnatih, soperničajočih ž njim v blesku in razkošju.

Ravno ta imperator gojil je iskreno razpoloženje k sovremenej njemu cerkvene občini češko-moravskih bratov. Domači njegov medik Kraton spominja v svojih zapiskih, da je „v razgovoru z imperatorjem“ poslednji izjavil se o češko-moravskih bratih, da „oni, na kolikor je njemu izvestno, iz vseh krščanskih veroizpovedanj najbolje približujejo se k prostoti in sovršenstvu apostolskih časov“. Naobratno, v „zlatu epoho češke literature“, kakor veličajo nekateri historiki čas carstvanja prejemnika (naslednika) Maksimilijana, ljubitelja umetnostij in nauk — Rudolfa, izšel je češki jezik skoro sovsem iz upotrebljenja pri kraljevskem dvoru. Tedaj pojavili so se namreč poleg istinnih žrecev nauke v rodu Tiho de Brahe itd. tudi razni italijanski, ispanski in drugi alhimiki in astrologi.

Kralj Matvej in pitomec jezuitov Ferdinand II. nikdar nista znala osnovateljno češkega jezika. Temu nasproti je vladal ž njim sin poslednjega kakor je sploh možno dobro. Leopold I. ljubil je govoriti po češki in marsikedar

pravil je svojim pridvornim, da ne zna boljšega udovoljstva kakor prisostvovati pri obednji (maši) v katedralnem soboru (cerkvi) sv. Vida, Praškega kraljevskega grada, in pevati molitveno češko himno sv. Večeslavu, vojvodi češke zemlje. On je ukazal pridvornim umetnikom, napraviti o pustu 1679. leta „češko svatbo“, izobražavšo, po sohranivšem se glasu sovremennikov, z zamečateljno vernostjo običaje onega časa češkega preprostega naroda.

Karol VI. in Marija Terezija nista v dostatečnej stepeni vladala češkoj besedoj in prisegala sta po latinski na prava češkega naroda. Za to sta pa obvezala sine svoje, osobno naslednika prestola Josipa II., izučiti češki jezik. No, k sožaljenju, on nahajal se je v ta čas v upadku, in učitelj princev, avktor prve češke gramatike Pol, je bil tako izkoverkal češki jezik, da ni moglo njega izučenje, vzbujati v princih, osobno v ognjenem, talentlivem in smelem reformatorju Josipu, nego odvrčanje od vsega češkega in slovanskega. Ne smotré na to, ljubil je energični germanizator Josip II. silno hoditi po čeških krajih in besedovati z narodom, in po sohranivšem se prepričanju Hanke iz Hankensteina, govoril je on popolnoma svobodno po češki.

Leopold II., Franc I. in Ferdinand V. dobri, ljubili so češki jezik in lično (osobno) odobraval so stremljenja čeških patriotov Hanke, Jungmana, Šafařika, Palackega in drugih, vznesti češki jezik na stopnjo prejšnjega sovršenstva in položenja.

Sedaj carstvujoči imperator Franc Josip I. začel se je učiti češki, ko mu je bilo šest let od roda. Niso v naših dneh brez interesa besede proiznesene imperatorjem Francem Josipom v 1847. letu (tedaj je bilo njemu 17 let) pri osmotri v Pražkem Belvederu historijskih podob al fresco. On je z udivljenjem zametil (opazil), da mej freskami ni nijedne izobrazujoče važnejše momente husitske epohe in obrnivši se k sprovedivšej ga sviti, je pribavil: „Kakor hočete, gospoda, a vendar le težko je predstaviti si češko historijo brez husitskega dviženja“.

L.

Ruski car je iz svojega posebe podaril 50 milijonov rubljev v pomoč gubernijam, v katerih je pritislila beda zaradi slabe letošnje letine. Njegov zgled dobro vpliva na imovite kroge.

Viši ženski tečaji v Petrogradu. Z dne 25. novem. začela so predavanja na viših ženskih tečajih v Petrogradu. To je 3. leto od preustrojenja tega vseučilišča. Tečaji, za sedaj od treh let, imajo dva oddelka, historiško-filologiški in fiziško-matematiški. Predavajo pa profesorji Petrograjskega vseučilišča, potem členi historiško-filologiškega zavoda in c. akademije znanosti. Slušateljice matem. fiziškega oddelka obiskujejo v 2. polovini 2. tečaja tudi zvezdarno akademije nauk in upotrebljajo astronomske stroje. Slušateljice je letos 273, in te so od vseh krajev razprostanjene Rusije.

Ženske češke za narodopisno razstavo. Slavná Eliška Krasnohorská vabi v „Ženskyh Listech“ rojakinje svoje iz vseh československih pokrajin, da bi nabirale gradivo in pisale za narodopisno razstavo, katera bo l. 1893. v Pragi. Ona kaže, da ženam je še bolj znano, nego moškim, kaj spada na tako razstavo. Poudarja pa, da tu ne gre samo za sedanje življenje, ampak pred vsem za prošlost. Narodopisna razstava ima pokazati retrospektivno, kakó se je razvijal češki narod tekom stoletij, ona ima podati materijal posredovalcem k risanju kulturne zgodovine češko-slovenskega naroda — dela, brez katerega ni možno obstati narodu. Na tej razstavi je razkriti, v koliko je vzraslo sedanje češko življenje iz življenja staročeškega, v koliko je sedanjo življenje samo nadaljevanje prejšnjega, in koliko je češki narod v umetnosti in znanosti podlegel tujemu vplivu in je, izgubivši od svojih svojstev, prenehal biti svoj. Znano je, kako so češke žene in dekleta delovale uže za jubilejno razstavo, koliko bolj bodo sodelovale za podjetje, katero se dostaja z večine notranjega narodnega življenja! Da bi jih le posnemale Slovanke tudi drugod!

Praško mestno zastopstvo je sklenilo, da se bodo odslej pošiljala vabila k sejám samo v češkem jeziku, ker sedi v zastopstvu samo 1 Nemeec, in še ta zna češki. Zaradi tega pa je velik krik nastal po nemških novinah, katere pa popolnoma odobrujejo, da je v Brnu, Olomucu itd. mestna uprava samo nemška. Nemcem zadoščuje uže formalno pravo, tudi če se ne vjema z dejstvi.

„**Slavia**“, literarni a řečnický spolek, je največe društvo čeških velikošolcev v Pragi. „Vyročni zprava o činnosti“ tega društva od 1. oktobra 1890. do 30. sept. 1891. je nad 70 str. vel. 8° obsežajoče poročilo o delovanju tega društva. Po tem poročilu je štela „Slavia“ 1301 členu; med njimi je bilo 1286 Čehov, 2 Bolgara, 3 Hrvatje, 3 Poljaki, 1 Rus, 4 Slovaki, 1 Srb, 1 Francoz. Slovenca ni bilo nobenega. Časopisov je imelo društvo 290 v 344 eksempl., med njimi 215 čeških, 16 ruskih, 3 hrvaške, 4 slovenske, 9 francoskih, itd. Društvo je jako delavno in ima zato razne oddelke. Pokazalo se je sosebnost letos, da uživa ta spolek velike simpatije med češkim narodom; tudi mi želimo, da bi prosperoval in postal pravo semenišče vrlih in pristnih slovanskih sinov.

Millenium Madjarov. Kakor je znano, hočejo Madjari po vsej sili slaviti tisočletnico svoje zgodovine. Slovani pa jim dokazujejo, da se Madjari opirajo na lažne, popačene zgodovinske podatke. Slavní slovanski raziskovalec slovanskih zgodovin piše gledé na to v „Nar. Novinach“ od 1. dec. takóle: „Verujemo, da, kedar vprašanje milleniuma pride pred državni (madjarski) zbor, dekretovano bo njegovo slavljenje; ali ti gospodje, kateri ga bodo dekretovali, imajo spominjati se tega, da znanstveni svet bo hotel zvedeti,

na kaki historíski podstavi? Sklicevanje na popačeno zgodovino ne zadoščuje. Najprej ni trmasto trditi, ampak je treba kritíski dokumentovati naslednja vprašanja:

Ali ime Ungarus dejanski zaznamuje Madjara? Ali so Turki in Chazari, katere je Arpad privedel v Ogersko, bili dejanski Madjari? Ali je Anonymus Belae regis notarius napisal zgodovino Salmutzeza in Arpáda 9. stoletja, ne pa Almusa in Kolomana 12. stoletja? Ali so Arpadovi Turk in Chazari dejstveno pridobili celo Ogersko sedanje, in to v 895. letu? Ali je Arpad prihajal od Turkov ali pa od Chazarov? Ali Turki in Chazari niso bili narod kočeven, ampak civilizovan, sposoben k postavljenju krajinske sestave? Ali so Turki in Chazari dejanski povodniki županij? Ali so Turki in Chazari pogubili Vlaho in Slovane, ki so bivali na ozemlju Ogerske? Ali so Turki in Chazari dejanski bili in kaki pogani?

Najprej je ta oreh kritíski in dokumentarno razluščiti, šele potem dekretovati millenium.“

Fr. V. Sasinek.

Velikonemški konservativci in Rusija. Poročali so, da v Berolinskih dvornih krogih so namerjali prirediti koncerte, dohodki katerih bi se bili poslali v Rusijo v podporo konservativna „Kreuzzeitung“ pa se je temu odločno uprla. Nov dokaz blagonaklonjenosti konservativcev Velikonemčije nasproti ruskemu narodu. Drugače hočejo ločiti narod od vladne politike; tu pa je zgled nemške stranke, katera hoče kaznovati narod, o katerem vé, da ne odločuje politike, naj si bode ta Velikonemčiji ugodna ali neugodna.

Med Vatikanom in Rusijo se je doseglo sporazumljenje glede na imenovanje metropolita za vse rimsko-katoliške cerkve. Metropolitom je imenovan škof Kozlovski.

Papeško vprašanje in Italija. Grof Kalnoky je v avstrijski delegaciji na sproženje Tiroleca Zallingerja odgovoril, da problem o papeškem vprašanju ni še rešen, da ga torej ni rešila niti Italijanska. Nato je nastal velik krup v italijanskih listih, katerega ost se je obračala naravnost prav hudó proti Avstriji. Ali tudi v italijanskem državnem zboru vedli so se radikalci tako, kakor da bi Italija ne bila zaveznica Avstrije, in so zopet porabljali svoje težnje, poudarjajoč, da Italija ni še okrožena, da ji nedostaja še Trsta in Tridenta. Di Rudini je imel mnogo opraviti, da je pomiril nekoliko duhove. Tako se vidi, da v masah italijanskega naroda tleje pod pepelom in da vsplameni, hitro ko se pokaže samo navidezni povod. Kljub temu nočejo se odtrgati v Avstriji od sistema, ki še nadalje krati primorskim in Slovanom ob Adriji v obče po ustavi zagotovljena jim prava.

Gregorijanski koledar so namerjali uvesti med Romunci; no na mitropolitnem zasedanju v V. Sibiriji, podzhanem od mitropolita Mirona Romana, bilo je odklonjeno sprejeti gregorijanski koledar ne le v cerkvenem, ampak tudi v administrativnem ali upravnem življenju.

Prava lužičine v Prusiji. Pisali so, kakor da bi hotela pruska vlada uvesti v Gornji Lužici po občinah lužičino kot poučni jezik razun računstva. Resnica pa je ta, da se dovoli jedino v najnižih razredih osnovne šole poučevanje veronauka v lužičkem jeziku poleg nemškega poučevanja. Hej, to je velika koncesija!

Oslava 300letnega spomina I. A. Komenskega v Pragi bode gotovo jedna največih v češkem narodu. 28. dan marca 1892. bode 300 let, kar se je rodil Komensky, znameniti pedagog in pisatelj. Uže od oktobra 1890. deluje poseben odbor, da bi vodil vse, kar ima služiti v primerno oslavljenju rojstnega dne Komenskega. K temu spada tudi namera, da se ustanovi v Pragi „*museum Komenského*“, v katerem bodo zbrani njegovi spisi v izvornem jeziku in prevodih. Poleg tega bode muzej obsegal podobe, kakor jih je sam Komensky risal za učilnice, podobe mest, kjer je živel, v obče vse, kar se dostaja njegovega življenja in delovanja. Ker bode treba nakupiti mnogo rečij, odmerila so učiteljska društva 3letni prispevek (1890—1892), in se odbor nadeja podpore tudi od druge strani. Na jubilejni razstavi je bilo nekoliko predmetov darovanih za muzej Komenskega; meseca marca 1892 pa se napravi v Pragi razstava spominov na Komenskega; v to pripomorejo zbirke iz Praške knjižnice itd. Narodno gledišče Praško priredi na predvečer rojstva Komenskega slavnostno predstavljenje, in se najbrže predstavi kaka igra, kakor jo je K. sam spisal za vzgojenje učencev. V dan 28. marca bode slavnostna akademija, za katero se uže pripravljajo umetniška društva. Vidi se, da, ako celó drugi narodi, seosebno na Nemškem, hočejo pred vsem Čehi dostojno praznovati rojstveni dan velikega moža.

Zaradi Reke je stavil v hrvatskem saboru narodni zastupnik Barčić interpelacijo do vlade ter jo je utemeljil v velikem govoru. Po pogledu na prejšnja leta je rekel: „Na Rieci nije ostalo drugo, nego kraljevski sudbeni stol, kraljevska županjska oblast, kraljevska hrvatska gimnazija. Nu ti ostanci hrvatskog prava na Rieci nisu bili mili Magjarom, koji dugoše silnu viku u ugarskom saboru, da se ti zavodi iz Rieke odstrane. I doista našlo se naših ljudi, koji da udovolje ovomu neopravdanomu zahtjevu magjarskomu, izumiše sredstva, kako da se ta posljednja uspomena hrvatskoga prava iz Rieke odstrani. Prva je dala tomu opaki primjer Mažuranićeva vlada, koja je zakonom od god. 1876. brisala na Rieci kraljevski sudbeni stol, a nije čudo, što se je današnja vlada povelala za onim opakim primjerom i zakonom ob uređenju političke oblasti, maknula iz Rieke kraljevskog velikog župana, a kotarsku oblast smjestila na Sušak. I tako smo, gospoda moja, došli do stadiuma, u koji nagodbeni čuvari hrvatskog prava dotjeraše u riečkom pitanju, gdje nije sada ostalo drugo, nego sjedište kralj. hrvatske gimnazije i crkva, koja je podčinjena vlasti senjskoga biskupa. Ali i ta relikvija

hrvatskog prava na Rieci je trn u oku ne toliko magjarskoj, koliko talijanaškoj stranki na Rieci, a naročito onim pridošlicam, koji su se ovamo doselili iz irredentnih strana Istre i Tirola. Tim ljudem nije stalo do magjarske državne ideje, tim ljudem je samo do toga stalo, da izkoriene iz Rieke i posljednji živalj hrvatski, pa da pomoću ugarske vlade utisnu Rieci izključivi karakter talijanski“.

Slovaki v Americi. Kakor ptice selice, zapušćajo Slovaki vsako leto v celih stajah svojo domovino in hité — za morje, kder so uže vspeli ustanoviti cele kolonije s prevladajočim slovaškim naseljenjem. Kaj jih neki naganja ostavljati (zapuščati) prirojena gnezda? Pred vsem gonijo Slovake od rodnega ognjišča madjarski zakoni. Ti zakoni do poraziteljne točnosti izpolnjujejo se po odnošenju Madjarov v smislu koristi, ostajajo pa mrtve črke, kedar koli dostajajo se Slovaka, ali kake druge nemadjarske narodnosti. Izvestno je, da nosijo nesrečni slovaški gorci nesorazmerno z dohodom svoje zemlje davek na razne madjarske potrebnosti, praviteljstvo pa, vključiteljno do posljednjega činovnika, stoječega na straži madjarstva, žalijo Slovake, kolikor je sploh možno. Vse to vkup, sili Slovaka bežati od praga svojega zavičaja (rojstnega kraja) v neznano daljo tujih teritorij.

Njega ne soblazajujejo židovski agentje, njemu ne rišejo zlatih ger in nevidnega bogastva brez vsakega truda, ne, on s solzami v očeh prašća se (poslavlja se) s svojimi skalami, katere on ostavlja samo za to, da bi vzdihnil svobodnejše in našel potrební svoj koščič kruha.

Res je, da pri Slovakih je strast k ekskurzijam, k blojenju po svetu, in malokateri Slovak bi se našel, ki ni prehodil vsaj vse avstro-ogerske države. Povsod ga srečaš s ploščevinami (žestjankami), koški, ali drugimi raznimi lesenimi izdelki. No ta sklonnost k stranstvanju ne sestavlja pri Slovaku črte njegovega karakterja, ona se je njega poprijela vsled neobhodnosti, v sled borbe za soščestvovanje. Slovak dolgo stranstvuje, — no on vrača se domu, on hoče zložiti kosti na zemlji svoje domovine, h katerej je on strastno privezan, ne smotré na to, da se odnaša ona k njemu z ljubeznijo mačehe.

Drugo je delo, ako se Slovak odpravlja v Ameriko; tedaj prodaje on vse svoje pohištvo, jemlje s seboj ženo in otroke in — odide za vselej.

Madjari, v roli ali ulogi nositeljev kulture, (pod katero besedo sleduje razumevati izključiteljno madjarizacijo) postojano izpostavljajo Slovake kakor zabiti, k vsemu nesposobni, leni narod, kateri bi bil brez Madjarov obezglavljenim trupom. Madjari, govoré o Slovakih, nikdar jih ne zovejo prosto: tot (Slóvak), temuč pridevajo jim vselej zaničevalne besede: buta (glupi), bamba (idiot), bocskoros (coklar) itd. Taki in jednaki so vsakdanji epiteti bednega

ugnetenega naroda. Fraze: tot nem ember (Slovak ni človek), kása nem étel (kaša ni jed), talaga nem szekér (telega ni voz) prešle so uže v prislovico. Po pojmi Madjarov — Slovaki niso ni „raja“, kakor so bili južni Slovani pod Turki, in ni prokleta indijska parijska, temuč oni so prosta, glupa, brezmiselna žival, pravi skot, ali marva. Težko si je predstaviti, kako vpečatljive (vtis) proizvaja v madjarskem občestvu smelost nazvati sebe Slovakom; od takega subjekta odpevčivajo se, kakor od kake gobave ali okužene živali.

In glej, ta prezrti „brezglavni trup“, čutivši svobodni vzduh, obrazoval (ustanovil) je v novoj domovini — Ameriki — dvanajst občestev: literarnih, blagotvornih, narodnih itd., zborišča, daje koncerte, teatralna predstavljenja, bale, katere pravitelji statov (držav) ugostivajo svojim poseščem. Amerikanski Slovaki sozidali so si velikolepne narodne cerkve, učilnice uglednice itd., izdajajo več slovaških gazet in žurnalov, nego jih izhaja na vsem Ogerskem, — na kratko rečeno: prevspevajo duhovno in materijalno — in to vse brez „madjarskih pastirjev“, brez „glave“, brez pokroviteljstva „velikega Madjarorszaga“, brez madjarske kulture.

Amerikanski Slovaki niso izmenili svoje narodnosti s premeno otečestva, da, oni se celo ponašajo ž njim. Oni ne pozablajo ugnetenih svojih bratov pod Tatrami: stotine tisočev prihranjenih dolarjev pošiljajo vsako leto svojim rodnim domačinom in podpirajo vsa narodna podjetja svoje domovine — bodi to pri zidanju narodnega doma, gimnazije, sedaj projektovane, muzeja, spomenika, bodi to v poljzo (korist) učeče se mladeži, pogorelcev in raznih drugih nuj (potreb) naroda.

Vsa dejateljnost, vsa živen ameriškanskih Slovakov svideateljstvuje ravno o protivnem temu, kar starajo (skrbe) Madjarji razprostranjati o slovaškem narodu. Dela se to, razume se, z namerjanjem uničiti jih in odrekomendovati jih svetu kakor narod, kateri ne more soščestvovati samostojateljno, kateri samo v tem slučaju bode imel obraz in podobo Božjo, kedar se zlije ž njimi v jedno in isto madjarsko fizijonomijo.

Madjari so pozabili, ali ne hoté se spominjati, da so oni v mnogem obvezani Slovakom v osebenosti in Slovanom v častnosti. To so oni isti Madjari, kateri ne bi mogli soščestvovati, da ni slovaških renegatov. Poslednji dvignili so ime Madjar na tehtnico evropskih narodov. Madjarski odlikujoči se možje niso bili tözsgyökerek (korenni) ali pristni Madjari, — temuč slovanski renegati: poet Petöfi (poprej Petrović), kompozitor List, „prvi Madjar“ in voditelj madjarskega naroda, najboljši madjarski orator Košut in mnogo drugih, — bili so slovaški renegati. Umetnik Munkaczy (bivši Lieb), poet Arany (ranše Goldmann) itd. itd. bili so li ti e tutti quanti Madjari? A kdo drugi, nego oni vzvisili

so ime Madjarov, da ne gleda več Evropa nanje kakor na divjo mongolsko hordo? Vzemite iz madjarskega slovarja vseh osemdeset odstotkov slovanskih besed, in pogledite na to, kar ostane, — vi prepričate se, s kakim poznanjem prišli so Madjari na Ogersko in s kako kulturo se ponašajo! Odvezmite od madjarske obleke nacionalne vse to, kar je v njej slovanskega — in presmotrite, v čem oni ostanejo. Pogledite v madjarsko mitologijo, kako rolo igrajo v njej Perun, Sventovit in drugi slovanski bogovi?

Obrnite zanimanje, vpraša g. B. Кривошъ v „Славянскихъ Извѣстiяхъ“, po katerih smo posneli te črtice, na ves obraz (način) živenja (žizni) Madjarov, in odvrzite svojstveno, izključiteljno njih breznavstvenost, ni li to vse izposojeno od Slovanov? In koncem koncev, nazovite jih vse sedanjimi familijami, a ne kupljenimi za petdeset novčičev madjarskimi prozvišči (imenovanji), otrebite jih vseh renegatov, koliko jih potem ostane iz pet milijonov? — Poraziteljno mala peščica le, ki sne sama sebe. L.

Kijevsko Slavjansko Občestvo je imelo po poročllu za leto 1890. 285 dejanskih, 34 častnih in dosmrtnih 9 členov. Izmed Čehov je častni člen dr. Jan. Vašaty. Slovanom, bivajočim v Rusiji ali potujočim preko Kijeva podelila se je na 57 prošenj pomoč 1887 rub. Med njimi je bilo 27 Srbov in Črnogorcev, 16 Bolgarov itd. Veči del navedenega zneska pa se je odmeril Slovanom in Slovankam, učečim se v Rusiji. Kulturne zveze je društvo vzdrževalo z naročevanjem slovanskih novin in časopisov, z gmotnim podpiranjem nekaterih literarnih podjetij in pošiljanjem ruskih knjig v slovanske zemlje. Ženski oddelek tega društva je štel 64 členov. V pomoč stradajočim je društvo nabralo letos 4032 rubljev. Predsednik je bil prof. Kijevskega vseučilišča Iv. Ivanović Rachmaninov, tajnik pa prof. Tim. Dm. Florinskij.

Slovani v delegaciji. Delegaciji ste letos uže završili svoje delo. Mnogo se je razpravljalo o silno važnih vprašanjih, o vojaki slovanskih narodnostij, o armadnem jeziku, o Bosni in Hercegovini, o balkanski politiki, o zunanji politiki v obče. „Obzor“ v članku „Slaveni u delegaciji“ pretresa število in razmere zastopnikov v teh delegacijah in, kakor umevno, prihaja do žalostnih zaključkov. Vsaka delegacija, pravi list, šteje 60 členov, vseh delegatov je torej 120. V ogerski delegaciji so vsi člani Madjari, izvzemši petorico Hrvatov, od katerih izbira 4 doljnja, 1 pa zgornja zbornica. V avstrijski delegaciji je 8 zastopnikov velikega češkega posestva, 10 Poljakov, 2 Staročeha iz Češke, 1 iz Morave, 2 Slovenca (prav za prav jeden sam, ker Jordan vendar ni Slovenec. Op. ur.) in 1 Hrvat. Od 120 delegatov je samo 29 Slovanov, ko bi jih imelo biti vsaj 80. Mi pa pristavljamo, da 10 Poljakov je treba odšteti, ker ti ne zastopajo politike, dostojne avstro-ogerskih Slovanov. Torej je v delegacijah samo 19 oziroma 18 Slovanov. Ker so Slovani v taki manjini,

zaključuje „Obzor“, ni čudo, ako delegacije odobravajo zunanjo politiko, katera se ne zлага z čustvi Slovanov, nijeden ni imel govora, ki bi bil označil slovansko stališče. Umeti je, da Poljaki, češko posestvo ne spregovoré s slovanskega stališča. „Ali ne umemo Slovencev, ne umemo Hrvatov. Vzemite slovanske novine. Nijedne niso zadovoljne z današnjo politiko. Govorite privatno s kojim bilo slovanskim zastopnikom, nijeden ni zadovoljen. Kedar pa se ponuja prilika, da zagovarjajo svojo politiko, tedaj molčé. Mi Slovani ne znamo, nego tožiti po novinah. Koliko krat se Slovani pritožujejo, da Evropa ne pozna njih odnošajev, da je ona slabo poučena o okolnostih Avstrije, ter da ima našo monarhijo, v kateri so sami Nemci in Madjari. Kedar pa pride prilika, da mi pokažemo pred Evropo, da so v monarhiji tudi Slovani, kateri niso zadovoljni s sedanjim stanjem, tedaj molčimo. Grof Kalnoky je v svojem poročilu pokazal veliko neprijaznost proti Srbiji, a koval v zvezde Bolgarsko. In slovanski delegati so na to molčali! Čemu, ako to niso hoteli drugi slovanski delegati, ni ustal, da obrani Srbijo, delegat Gjurković? Čemu so slovanski zastopniki propustili brez ugovora pohvalo, koja je šla na adresu Stambulova in Coburga? Mi zares ne znamo, kako bi to kvalifikovali; no to znamo, da smo mi Slovani krivi vsem našim neugodnostim. Kar nas ubija posebno, to je naša nesloga, naša popustljivost, naša smešna diplomacija“. Naposled ponavlja „Obzor“ svojo grajo, da Mladočehi niso šli v delegacije.

Nemški kancelar pl. Caprivi je izrazil v svojem govoru 27. nov. t. l. v drž. zboru ne gledé na politiko nasproti poznanjskim Poljakom tudi drugače nekaj stavkov, katere je poštovati Slovanom in tudi politikom nekaterih držav. Označujejo ga naslednje besede: „Tudi v zunanji politiki štejem k najizdatnišim sredstvom resnico in odkritost. *Ni treba, da človek kar razpostavlja svoje poslednje misli*“. To se pravi, da politik sme govoriti resnico o rečeh, katere so itak očitne in ravno aktualne; kar je prav za prav poslednja namera, naj pa svet nič ne zve; utegneš ga varati, kljubu temu, da se nasprotniku zdi, da govoriš resnico. Velikonemška politika je dosegala poprej tako „odkristostjo“ svoje cilje in jih bode, kakor se vidi, dosegala tudi po sedanjem kancelarju. Ako bi politiki in diplomati drugih držav ne zasledili ali poznali poslednjih ciljev velikonemške politike, prešteli bi se v svojih računih.

Gledé na Helgoland je rekel pl. Caprivi: „Tudi ima Helgoland večo vrednost, nego menijo v obče; uže negativno dejstvo, da otok ni posest nobene druge vlasti, je veliko. V resnici potrosi Velikonemčija za utrjenje tega poluostrva kakih 8 milijonov; s tem in umetnimi vodotoki hoče Velikonemčija oborožiti se, da bi se branila, oziroma da bi vspešno napadala države, katerim je do tega, da bi imele odprto pot po „Nordsee in Ostsee“. Da je tako utrjevanje naperjeno na prvem mestu proti Rusiji, je pač očitno dovolj.

Umetno vznemirjanje po velikonemških in avstro-oger. nemških novinah, kakor da bi Rusija, kdo vé, v kakih me-

rah, razpostavljala svoje vojake ob zapadnih mejah, je pl. Caprivi sam zavrnil. Rekel je: „Ako primerjamo na zemljepisu s kolobarjem dislokacije, razvidimo, da Nemčija in Avstrija imati na istem obsegu zemlje še več čet“. Iz tega se vidi, koliko je verovati Rusiji sovražnemu časopisju tudi na druge strani.

Caprivi je tudi zatrdil, da nemška armada je v takó dobrem stanju, da se ji je nadejati povoljnih vspehov v večí meri, nego vsaki drugi državi. O Kronstadskem dogodku je pristavil, da ni dal povoda k vznemirjanju. Razmere da so ostale take, kakoršne so bile uže poprej. To je tudi resnica; saj ta dogodek je le jedna očitnih posledic tega, da se je več velesil združilo proti Rusiji in Franciji.

O carju Aleksandru III. je izjavil: Trdno sem preveren, da osebne intencije cesarja ruskega so najmirnejše na svetu. Nobena vlada noče dandanes prozvati vojne, nobena nima prevesi, da bi hotela lehkega srca začeti vojno.

O občem položenju se je pl. Caprivi izrazil: Sedanje oboroževanje bode trajalo še dolgo; mirovni shodi ne spremené nič na tem. Čimbolj pa se razširi med narodi obča vojaška dolžnost, toliko bolj spoznajo narodi resnobo vojne. Torej ne samo vlade, ampak tudi narodi bodo pomišljali, kako nevarno da je, igrati se z ognjem.

Patriotično žensko društvo v Zagrebu. Gabriela Gaj, ki se podpisuje kot Hortense, je napravila poziv do hrvaškega ženstva, da bi si osnovalo lastno društvo v narodne namene. Spominja, kako rodoljubne so bile Hrvatice za prejšnjih dob, potem pravi: Teško narodu, v kojem vsaka seljanska ni rodoljubka! Rodoljubje ni politika! Rodoljubje je domovinska ljubav, ljubav k jeziku maternemu, je vzgoja déce v tem duhu, je hrepenenje, katero želi domovini darovati vredne sinove in hčere. Na nas žene se zvrta krivda, da naš jezik ne zvoní v krogu obitelji, v naobraženem i polunaobraženem svetu. Otmimo se germanizaciji, koja nas premeta v zle Hrvatice, koja nam daruje gluposti mode, primerne, izpodkopati blagostanje obitelji i otrovati narodni duh v toliki meri, da ogluší glas domovinske ljubavi. Zberimo se torej v kolo „patriotičnoga ženskoga društva“, kakoršno je bilo za ilirske dobe.

Naj nam bodo imena pl. Čačković, Dragojile pl. Štauduar, Sidonije pl. Rubido itd. vzorom najčistejšega patriotizma. Najdemo može, kateri nas bodo podpirali s sovetom in delom. Budite rodoljubke, kakove bijahu naše majke, i vaše će ime na list ovih poviesti blagoslovljeno i neumrlo sijati!

Potem predlaga: Društvena matica u Zagrebu, kao središte duševnoga života. Podružnice u svim gradovima Hrvatske, Dalmacije, Bosne, Hercegovine, Istre. Uzdržavanje društva dobrovoljnim prinosima od 1—10 for., prama imetku i znanju. Kazne od 2—10 novč. za one članove, koji bez potrebe upliću strane rieči (tuje

besede) u govor. Izdavanje lista „Glas naših gospoja“, koji će zadržavati modu i gospodarstvene članke itd.

Posebni društveni zadatci: Društvu je svrha promicati narodni duh, jezik i običaje. Sredstva k tomu ima prije svega nasmagati uzorna djelatnost članova. Podpomaganje djevojačkih učiona u narodnom duhu. Ponovno uvadjanje narodne nošnje pri jadnim i svečanim zgodama itd.

Tudi Slovenke so približno v jednakem položaju nasproti tujstvu, kakor Hrvatice. Naj bi dober zgled služil vsem za dejstveno oživljenje primernih društev.

Književnost.

Listina o odnošajih izmedju južnega Slavenstva i mletačke republike. Izdala jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti. X. knjiga. Zbral in uredil ravnatelj Šime Ljubić. Str. 496. Cena 4 gld. V tej knjigi je 491 listov, ki se dotikajo dogodkov od 1453. do 1469. leta.

Cesarizem i bizantiništvo u povjesti istočnog razkola. Del I. Spisal franjevac dr. Ivan Marković. Str. 544. Tiskala Dionička tiskara v Zagrebu.

Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der Niedersorbischen (Niederlausitzsch-wendischen) Sprache. Dr. Karl Ernst Mucke (Muka). Preisschriften, gekrönt und herausgegeben von der fürstlich Jablowski'schen Gesellschaft zu Leipzig. N. XVIII. der historisch-nationaloekonomischen Section. Lipsija pri S. Hirzelu. Str. XVIII. in 615, visoko 4°. Cena 20 marek. Leta 1886. je Lipsko društvo Jablonovskega razpisalo nagrado za najboljšo „znanstveno izdelanje glasoslovja in oblikoslovja jezika doljnolužiškega“; došla sta dva spisa, a tu navedena knjiga je dobila darilo; zaznamovana je bila z geslom: „Lingua non habet osorem nisi ignorantem“. Dr. Muka, profesor na gimnaziji v Freibergu na Saksonskem, urednik mesečnika „Lužica“, je še mlad, a znan ne samo kot rodoljub in boritelj za svojo narodnost, temveč tudi učenemu, seособno slovanskemu svetu po svojih raziskovanjih in spisih o lužiških Srbih, njih narodnosti in jeziku. Tu pa je podal znanstvu, oziroma slavistiki, monumentalno delo, katero bode treba porabljati raziskovalcem slovanskih jezikov brez razlike. Dr. Muka deli doljno lužiščino na dva dijalekta: hotebuško-grodeški (Grodsk, n. Spremberg) in lubinsko-lubnjovski ali blatski (Btota, Spreewald); gornje-lužiščino pa na tri dijalekte: vstočni, srednji in zapadni. Opisuje tudi pomejne dijalekte. Knjiga, h kateri se morda še povrnemo prilično, je vredna, da si jo prisvojé slovanski znanstveniki, seособno slavisti.

Obrazy z kulturnich dějin českých. Sestavil Josip Svatek. Založil I. Otto v Pragi. To delo, ki je sedaj završeno, sestaje iz 2 delov, I. stoji 2 gld. 80 kr., II. del pa 2 gld. 60 kr. Predmeti, ki se razpravljajo, so različni in važni v kulturni zgodovini.

České státny právo. Historicky vykládá dr. Jos. Kaulousek. Vydany 2. seš. v Praze, nákladem Burska a Kohouta. Vyjde asi ve 20 sešitech. Cena seš. (32 str.) 20 kr.

Beschreibung böhmischer Münzen und Medaillen. Von Ed. Fiala. Prag 1891. Im Selbstverlag. I. Bd. Znameniti veščak je razdelil to svoje delo na 6 oddelkov; prvi ki je ravno izšel, obseza: „Mince od pravéka až do zavedení ražby brakteátu čili plechaču v Čechach“. Popisano je tu 1214 denarjev in sicer hronologiški. Po predhistorijski dobi sledi popis denarjev Premyslovcev v Čechach, na Moravi in v Slezku in začenja z Boleslavom I. Zvezek 1. seza do l. 1230. Avtor je porabil vse potrebne vire, pisal je nemški, ker v češkem jeziku bi ne razprodal dovolj iztisov. Zopet nov dokaz, celó za Čechoslovane, kakó potreben je Slovonom poleg nemškega, doslej „občeslovanskega“ jezika v Avstro-Ogerski, še kak drug skupen jezik, ki bi zaslužil bolj ime občeslovanskega jezika.

Sirota dijete. Tragedija u 3 čina od Namik Kemala. Preveo s' osmanlijskog Hilmi Muhinović. Ispravljeno i preštampano iz „Bošnjaka“. Sarajevo. Tiskarna Špindlera i Loeschnera. 1891. Str. 40 male 8°. Cena 30 kr. O knjižici, katero se je poslala tudi nam, poročajo hrvaški listi, da je zanimive vsebine.

Матеріалы для исторіи развитія славянскаго жилицца. Болгарскій домъ и относящіяся къ нему постройки по даннымъ языка и народныхъ пьсень. Казань, 1891.

Узајамност јужнијех Славена. Нашсао Милivoј Србинић. Прештампано из „Србобрана“. Загреб. Книготискара К. Албрехта 1891. Cena 30 kr.

Русская Библиотека. Изданіе И. Н. Пелеха. Выпускъ X. и XI. Октябрь и Ноябрь. Vsebina: Война и Миръ. Романъ гр. Л. Н. Толстого. (Стр. 1-128). Томъ I. S sliko L. N. Tolstega. Naročniki „Русској Б.“ bodo izdatelju posebno hvaležni, da je začel s tem dvojnatim snopičem priobčevati znameniti roman: „Vojna i mir“. Ta biblioteka stoji za 12 celoletnih snopičev 2 gld. 40 kr. — Adresa: „Издательство „Русској Библиотеки“ во Львовѣ, Бляхарская улица N. 13.

Popravki: k 22. št. „Sl. Sveta“. Str. 347 leva 10. vrsta spodej: o n e m o g l o s t nam. neemglost; str. 349 leva 6. vrsta spodej: s o s e d s t v o nam. sredstvo. Str. 350 leva 3. odstavek zgorej je stavec pretrgal; h koncu tega odstavka spada na desni strani ves odlomek od 8. vrste naprej: „d a n e s a m o R u s “ itd. — Stran 352 leva 12 vrsta zgorej: r a v n o d u š j e nam. ravdušje.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrtletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.

Tisk tiskarne Dolenc — Izdajatelj, lastnik in urednik: F r a n P o d g o r n i k .